ਰਣਧੀਰ ਸਿੰਘ

ਬਨਾਮ

ਯੂਨੀਅਨ ਆਫ਼ ਇੰਡੀਆ ਅਤੇ ਹੋਰ

(ਅਪਰਾਧਿਕ ਅਪੀਲ ਨੰ.210/2017)

ਜੁਲਾਈ 08,2019

[ਡਾ. ਧਨੰਜੈ ਵਾਈ ਚੰਦਰਚੂੜ ਅਤੇ ਇੰਦਰਾ ਬੈਨਰਜੀ, ਜੇ. ਜੇ.]

ਆਰਮੀ ਐਕਟ, 1950 – ਧਾਰਾ 120-ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਨੇ 43 ਆਰਮਡ ਬ੍ਰਿਗੇਡ ਵਿੱਚ ਦਾਖਲਾ ਲਿਆ ਅਤੇ ਸਮੱਗਰੀ ਸਮੇਂ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਲਾਂਸ ਦਫਾਦਾਰ ਵਜੋਂ ਤਾਇਨਾਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ-ਦੋਸ਼ ਹੈ ਕਿ ਅਗਸਤ, 2007 ਵਿੱਚ ਸਵੇਰੇ ਸੇਵਾ ਖੇਤਰ ਦੀ ਸਫਾਈ ਲਈ ਡਿਊਟੀ ਦੌਰਾਨ, ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਇੱਕ ਸਾਥੀ ਦੇ ਨਿਵਾਸ ਵਿੱਚ ਦਾਖਲ ਹੋਇਆ ਅਤੇ ਜਦੋਂ ਉਸ ਦੀ ਪਤਨੀ ਆਪਣੇ ਪੁੱਤਰ ਨੂੰ ਧੋ ਰਹੀ ਸੀ, ਉਸ ਨੇ ਆਪਣੇ ਮੋਢੇ ਉੱਤੇ ਹੱਥ ਰੱਖੇ-ਸੰਖੇਪ ਕੋਰਟ ਮਾਰਸ਼ਲ (ਐੱਸ. ਸੀ. ਐੱਮ.)-ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਨੂੰ ਸੇਵਾ ਤੋਂ ਬਰਖਾਸਤ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ-ਆਰਮਡ ਫੋਰਸਿਜ਼ ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲ (ਏ. ਐੱਫ. ਟੀ.) ਨੇ ਇਹ ਕਹਿੰਦੇ ਹੋਏ ਕਿ ਦੋਸ਼ ਸਹੀ ਢੰਗ ਨਾਲ ਸਥਾਪਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ, ਇਹ ਸਿੱਟਾ ਕੱਢਿਆ ਕਿ ਬਰਖਾਸਤਗੀ ਦੀ ਸਜ਼ਾ ਨੂੰ ਅਸਪਸ਼ਟ ਕਰਨ ਲਈ ਸੋਧਿਆ ਜਾਵੇ-ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਦੀ ਪਟੀਸ਼ਨ ਕਿ ਐੱਸ. ਸੀ. ਐੱਮ. ਦਾ ਸੱਦਾ ਇੱਕ ਅਪਵਾਦ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਹੈ ਜਿੱਥੇ ਤੁਰੰਤ ਕਾਰਵਾਈ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ-ਆਯੋਜਿਤਃ ਆਪਣੇ ਅਪੀਲ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਦਿਆਂ, ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਸਬੂਤਾਂ ਦਾ ਮੁੜ ਮੁਲਾਂਕਣ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਚੌਕਸ ਰਹੇਗੀ ਜਦੋਂ ਏ. ਐੱਫ. ਟੀ. ਨੇ ਤੱਥ ਦੇ ਨਤੀਜਿਆਂ 'ਤੇ ਆਪਣੇ ਦਿਮਾਗ ਨੂੰ ਸਹੀ ਢੰਗ ਨਾਲ ਲਾਗੂ ਕੀਤਾ-ਇੱਕ ਐੱਸ. ਸੀ. ਐੱਮ. ਨੂੰ ਆਦੇਸ਼ ਦੇਣ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਇੱਕ ਸਖਤ ਸ਼ਕਤੀ ਹੈ ਜਿਸ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਅਜਿਹੀ ਸਥਿਤੀ ਵਿੱਚ ਕੀਤੀ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਜਿੱਥੇ ਇਹ ਬਿਲਕੁਲ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ਕਿ ਤੁਰੰਤ ਕਾਰਵਾਈ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਤਿੰਨ ਜੱਜਾਂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਹੈ।

ਭਾਰਤ ਸੰਘ ਅਤੇ ਹੋਰਾਂ ਵਿੱਚ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਦਾ ਬੈਂਚ ਬਨਾਮ ਵਿਸ਼ਵ ਪ੍ਰਿਆ ਸਿੰਘ [2016] 5 ਐਸ. ਸੀ. ਆਰ. 473 ਐਸ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰਦੇ ਹੋਏ। 120 – ਸਬ-ਐੱਸ. (2) ਐੱਸ. 120 "ਜਦੋਂ ਤੁਰੰਤ ਕਾਰਵਾਈ ਦਾ ਕੋਈ ਗੰਭੀਰ ਕਾਰਨ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ" ਸ਼ਬਦਾਂ ਨਾਲ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ

ਜਾਂਦਾ ਹੈ-ਮੌਜੂਦਾ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ, ਹਾਲਾਂਕਿ ਇਹ ਘਟਨਾ 11 ਅਗਸਤ 2007 ਨੂੰ ਵਾਪਰੀ ਸੀ, ਐੱਸ. ਸੀ. ਐੱਮ. 22 ਮਈ 2008 ਨੂੰ ਹੋਇਆ ਸੀ-ਇੱਕ ਐੱਸ. ਸੀ. ਐੱਮ. ਦਾ ਸੱਦਾ ਦੇਣਾ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਉਲਟ ਸੀ-ਘਟਨਾ ਦੀ ਮਿਤੀ ਤੋਂ ਲਗਭਗ 12 ਸਾਲ ਬੀਤ ਚੁੱਕੇ ਹਨ-ਜਦੋਂ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਨੂੰ ਸੇਵਾ ਤੋਂ ਬਰਖਾਸਤ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਤਾਂ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਦੀ ਸੇਵਾ ਲਗਭਗ 12 ਸਾਲ ਦੀ ਸੀ-ਨਿਆਂ ਦੇ ਅੰਤ ਉਦੋਂ ਮਿਲਦੇ ਹਨ ਜੇ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਦੀ ਛੁੱਟੀ ਉਸ ਮਿਤੀ ਤੋਂ ਲਾਗੂ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਜਿਸ ਦਿਨ ਉਹ ਪੰਦਰਾਂ ਸਾਲ ਦੀ ਸੇਵਾ ਪੂਰੀ ਕਰਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਜੋ ਉਸ ਨੂੰ ਪੈਨਸ਼ਨ ਦੇਣ ਦੇ ਯੋਗ ਬਣਾਇਆ ਜਾ ਸਕੇ-ਏ. ਐੱਫ. ਟੀ. ਦੇ ਆਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ ਸੋਧ ਕੀਤੀ ਗਈ। - ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਨੂੰ ਪੈਨਸ਼ਨ ਦੇ ਬਕਾਏ ਦਾ ਭੁਗਤਾਨ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ-ਭਾਰਤ ਦਾ ਸੰਵਿਧਾਨ- ਧਾਰਾ 142 - ਅਭਿਆਸ ਅਤੇ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ।

ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਨੂੰ 1996 ਵਿੱਚ 43 ਆਰਮਡ ਬ੍ਰਿਗੇਡ ਵਿੱਚ ਭਰਤੀ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਉਸ ਸਮੇਂ ਉਸ ਨੂੰ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਲਾਂਸ ਦਫਾਦਾਰ ਵਜੋਂ ਤਾਇਨਾਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਇਹ ਦੋਸ਼ ਲਗਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਅਗਸਤ 2007 ਵਿੱਚ ਸਵੇਰੇ ਸਰਵਿਸ ਏਰੀਆ ਦੀ ਸਫਾਈ ਲਈ ਡਿਊਟੀ ਦੌਰਾਨ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਇੱਕ ਸਾਥੀ ਦੇ ਘਰ ਵਿੱਚ ਦਾਖਲ ਹੋਇਆ ਅਤੇ ਜਦੋਂ ਉਸ ਦੀ ਪਤਨੀ ਆਪਣੇ ਪੁੱਤਰ ਨੂੰ ਧੋ ਰਹੀ ਸੀ, ਉਸ ਨੇ ਆਪਣੇ ਹੱਥ ਉਸ ਦੇ ਮੋਢੇ ਉੱਤੇ ਰੱਖ ਦਿੱਤੇ। ਸੰਖੇਪ ਕੋਰਟ ਮਾਰਸ਼ਲ (ਐੱਸ. ਸੀ. ਐੱਮ.) ਦਾ ਆਯੋਜਨ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਅਤੇ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਨੂੰ ਸੇਵਾ ਤੋਂ ਬਰਖਾਸਤ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ। ਆਰਮਡ ਫੋਰਸਿਜ਼ ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲ ਨੇ ਫੈਸਲਾ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਦੋਸ਼ ਸਹੀ ਢੰਗ ਨਾਲ ਸਥਾਪਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ, ਪਰ ਇਹ ਸਿੱਟਾ ਕੱਢਿਆ ਕਿ ਬਰਖਾਸਤਗੀ ਦੀ ਸਜ਼ਾ ਅਸੰਗਤ ਸੀ ਅਤੇ ਇਸ ਨੂੰ ਬਰਖਾਸਤਗੀ ਦੇ ਆਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ ਸੋਧਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

ਇਸ ਲਈ, ਮੌਜੂਦਾ ਅਪੀਲ।

ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਅਪੀਲ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਦਿੰਦੇ ਹੋਏ

ਰੱਖਿਆ: 1.1 ਆਪਣੇ ਅਪੀਲ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਦਿਆਂ, ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਸਬੂਤਾਂ ਦਾ ਮੁੜ ਮੁਲਾਂਕਣ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਚੌਕਸ ਰਹੇਗੀ ਜਦੋਂ ਆਰਮਡ ਫੋਰਸਿਜ਼ ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲ ਨੇ ਤੱਥਾਂ ਦੇ ਨਤੀਜਿਆਂ 'ਤੇ ਸਹੀ ਢੰਗ ਨਾਲ ਆਪਣਾ ਦਿਮਾਗ ਲਗਾਇਆ ਹੈ। ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਦੀ ਪੇਸ਼ਕਾਰੀ ਦਾ ਵੀ ਸਹੀ ਢੰਗ ਨਾਲ ਮੁਲਾਂਕਣ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਨੇ ਪਿਛਲੇ ਸਮੇਂ ਵਿੱਚ ਪੀੜਤ ਦੇ ਜੀਵਨ ਸਾਥੀ ਵਿਰੁੱਧ ਪੈਟਰੋਲ ਦੀ ਚੋਰੀ ਲਈ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਦਰਜ ਕਰਵਾਈ ਸੀ।

ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਲਈ ਤੱਥਾਂ ਦੇ ਨਤੀਜਿਆਂ 'ਤੇ ਦਾਖਲ ਹੋਣਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਇੱਕ ਸੁਤੰਤਰ ਅਧਾਰ ਹੈ ਜਿਸ' ਤੇ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਦੀਆਂ ਦਲੀਲਾਂ ਸਵੀਕਾਰ ਕਰਨ ਦੇ ਯੋਗ ਹੋਣਗੀਆਂ। ਆਰਮੀ ਐਕਟ, 1950 ਦੀ ਧਾਰਾ 120 ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਸਾਬਕਾ-ਹਵਾਲਦਾਰ ਰਤਨ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ ਵਿਸ਼ਵ ਪ੍ਰਿਆ ਸਿੰਘ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਵਿੱਚ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ। ਵਿਸ਼ਵ ਪ੍ਰਿਆ ਸਿੰਘ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਵੱਲੋਂ ਦਾਇਰ ਇੱਕ ਸਮੀਖਿਆ ਪਟੀਸ਼ਨ ਵਿੱਚ ਪਹਿਲਾਂ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਨੂੰ 16 ਫਰਵਰੀ 2017 ਨੂੰ ਸਪੱਸ਼ਟ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਸਪੱਸ਼ਟੀਕਰਨ ਤੋਂ ਸੰਕੇਤ ਮਿਲਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸੰਖੇਪ ਕੋਰਟ ਮਾਰਸ਼ਲ ਬੁਲਾਉਣ ਦੇ ਕਾਰਨਾਂ ਨੂੰ ਦਰਜ ਕਰਨ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ 5 ਜੁਲਾਈ 2016 ਤੋਂ ਲਾਗੂ ਹੋਵੇਗੀ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਕਾਨੂੰਨ ਦਾ ਬੁਨਿਆਦੀ ਸਿਧਾਂਤ ਜੋ ਸਪਸ਼ਟ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਉਹ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਐੱਸ. ਸੀ. ਐੱਮ. ਨੂੰ ਆਦੇਸ਼ ਦੇਣ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਇੱਕ ਸਖਤ ਸ਼ਕਤੀ ਹੈ ਜਿਸ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਅਜਿਹੀ ਸਥਿਤੀ ਵਿੱਚ ਕੀਤੀ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਜਿੱਥੇ ਇਹ ਬਿਲਕੁਲ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ਕਿ ਤੁਰੰਤ ਕਾਰਵਾਈ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ। ਧਾਰਾ 120 ਦੀ ਉਪ-ਧਾਰਾ (2) ਦੀ ਸ਼ੁਰੂਆਤ "ਜਦੋਂ ਤੁਰੰਤ ਕਾਰਵਾਈ ਦਾ ਕੋਈ ਗੰਭੀਰ ਕਾਰਨ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ" ਸ਼ਬਦਾਂ ਨਾਲ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਮੌਜੂਦਾ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ, ਹਾਲਾਂਕਿ ਇਹ ਘਟਨਾ 11 ਅਗਸਤ 2007 ਨੂੰ ਵਾਪਰੀ ਸੀ, ਪਰ ਐਸਸੀਐਮ 22 ਮਈ 2008 ਨੂੰ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਐੱਸ. ਸੀ. ਐੱਮ. ਦਾ ਸੱਦਾ ਦੇਣਾ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਉਲਟ ਸੀ। ਆਮ ਤੌਰ ਉੱਤੇ ਪ੍ਰਤੀਵਾਦੀਆਂ ਨੂੰ ਕਾਨੂੰਨ ਅਨੁਸਾਰ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਵਿਰੁੱਧ ਕਾਰਵਾਈ ਕਰਨ ਦੀ ਆਜ਼ਾਦੀ ਦਿੱਤੀ ਜਾਂਦੀ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਘਟਨਾ ਦੀ ਮਿਤੀ ਨੂੰ ਲਗਭਗ 12 ਸਾਲ ਬੀਤ ਚੁੱਕੇ ਹਨ। ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਨੇ ਲਗਭਗ ਬਾਰਾਂ ਸਾਲ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕੀਤੀ ਸੀ ਜਦੋਂ ਏ ਉਸ ਨੂੰ ਸੇਵਾ ਤੋਂ ਬਰਖਾਸਤ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਮਾਮਲੇ ਦੇ ਇਸ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਕੋਣ ਵਿੱਚ, ਸਾਡਾ ਵਿਚਾਰ ਹੈ ਕਿ ਨਿਆਂ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ ਜੇ ਭਾਰਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਧਾਰਾ 142 ਦੇ ਤਹਿਤ ਸਾਡੇ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਵਿੱਚ, ਅਸੀਂ ਆਦੇਸ਼ ਦਿੰਦੇ ਹਾਂ ਅਤੇ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਦਿੰਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਦੀ ਛੁੱਟੀ ਉਸ ਮਿਤੀ ਤੋਂ ਲਾਗੂ ਹੋਵੇਗੀ ਜਿਸ ਨੂੰ ਉਹ ਪੰਦਰਾਂ ਸਾਲ ਦੀ ਸੇਵਾ ਪੂਰੀ ਕਰਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਜੋ ਉਸ ਨੂੰ ਪੈਨਸ਼ਨ ਦੇਣ ਦੇ ਯੋਗ ਬਣਾਇਆ ਜਾ ਸਕੇ। ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਵੱਲੋਂ ਪੇਸ਼ ਹੋਏ ਵਿਦਵਾਨ ਵਕੀਲ ਨੇ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਨਿਆਂ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰੇਗਾ। ਅਸੀਂ ਇਸ ਅਨੁਸਾਰ ਅਪੀਲ ਦੀ ਆਗਿਆ ਦਿੰਦੇ ਹਾਂ ਅਤੇ ਆਰਮਡ ਫੋਰਸਿਜ਼ ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲ ਦੇ ਇਤਰਾਜ਼ਯੋਗ ਆਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਉਪਰੋਕਤ ਸ਼ਰਤਾਂ ਵਿੱਚ ਸੋਧਦੇ ਹਾਂ। ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਨੂੰ ਘੱਟੋ-ਘੱਟ ਪੈਨਸ਼ਨ ਯੋਗ ਸੇਵਾ ਪੂਰੀ ਹੋਣ 'ਤੇ ਸੇਵਾ ਤੋਂ ਛੁੱਟੀ ਦੇ ਦਿੱਤੀ ਜਾਵੇਗੀ ਜਿਸ ਦੇ ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ ਉਹ ਕਾਨੂੰਨ ਅਨੁਸਾਰ ਆਪਣੇ ਪੈਨਸ਼ਨਰੀ ਲਾਭਾਂ ਦੀ ਵੰਡ ਦਾ ਹੱਕਦਾਰ ਹੋਵੇਗਾ। ਇਸ ਆਦੇਸ਼ ਦੀ ਪ੍ਰਮਾਣਿਤ ਕਾਪੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਣ ਦੀ ਮਿਤੀ ਤੋਂ ਤਿੰਨ ਮਹੀਨਿਆਂ ਦੇ ਅੰਦਰ-

ਅੰਦਰ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਨੂੰ ਪੈਨਸ਼ਨ ਦੇ ਬਕਾਏ ਦਾ ਭੁਗਤਾਨ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇਗਾ। [ਪੈਰਾ 8,10-15]
[929- ਡੀ - ਈ; 930- ਸੀ - ਡੀ; 931- ਸੀ, ਈ - ਐੱਚ; 932- ਏ - ਡੀ]

ਯੂਨੀਅਨ ਆਫ਼ ਇੰਡੀਆ ਐਂਡ ਅਦਰਜ਼ ਬਨਾਮ ਵਿਸ਼ਵ ਪ੍ਰਿਆ ਸਿੰਘ

(2016) 8 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ 641 : [2016] 5 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ 473 - 'ਤੇ ਭਰੋਸਾ ਕੀਤਾ.

ਸਾਬਕਾ ਹਵਾਲਦਾਰ ਰਤਨ ਸਿੰਘ ਬਨਾਮ ਭਾਰਤ ਸੰਘ ਅਤੇ ਹੋਰ
ਏ. ਆਈ. ਆਰ. 1992 ਐਸ. ਸੀ. 415: [1991] 2 ਪੂਰਕ. ਐੱਸ. ਸੀ. ਆਰ. 370-ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ।

<u>ਕੇਸ ਕਾਨੂੰਨ ਦਾ ਹਵਾਲਾ</u>

[1991] 2 ਸਪਲ. ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ 370	**ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ**	**ਪੈਰਾ 10**
[2016] 5 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ 473	**ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ**	**ਪੈਰਾ 10**

ਸਿਵਲ ਅਪੀਲੀ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ : ਸਿਵਲ ਅਪੀਲ ਨੰ. 210/2017 ਆਰਮਡ ਫੋਰਸਿਜ਼ ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲ, ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਖੇਤਰੀ ਬੈਂਚ ਦੇ 2011 ਦੇ ਓ. ਏ. ਨੰਬਰ 154 ਵਿੱਚ ਚੰਡੀਮੰਦਿਰ ਵਿਖੇ ਅਤੇ 2016 ਦੇ ਐਮ. ਏ. ਨੰਬਰ 1906 ਅਤੇ 1907 ਵਿੱਚ ਕ੍ਰਮਵਾਰ 2011 ਦੇ ਓ. ਏ. ਨੰਬਰ 154 ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਅਤੇ ਆਦੇਸ਼ਾਂ ਤੋਂ ਨਰੇਸ਼ ਘਈ, ਨਰੇਸ਼ ਕੁਮਾਰ, ਵਕੀਲ। ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਲਈ।

ਨਰੇਸ਼ ਘਈ, ਨਰੇਸ਼ ਕੁਮਾਰ, ਐਡਵੋਕੇਟ. ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਲਈ।

ਸੰਜੇ ਜੈਨ, ਏ. ਐੱਸ. ਜੀ., ਅਨੀਸ਼ ਕੁਮਾਰ ਗੁਪਤਾ, ਵੀ. ਵੀ. ਵੀ. ਪੱਟਾਭਿਰਾਮ, ਅਰਵਿੰਦ ਕੁਮਾਰ ਸ਼ਰਮਾ, ਚੰਦਰ ਸ਼ੇਖਰ ਸੁਮਨ, ਪੁਨੀਤ ਸ਼ਿਓਰਾਨ, ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਰਿਮੀ ਬਾਸੂ, ਵਕੀਲ। ਜਵਾਬ ਦੇਣ ਵਾਲਿਆਂ ਲਈ।

ਡਾ: ਧਨੰਜੈ ਅਤੇ ਚੰਦਰਚੂੜ, ਜੇ.ਵੱਲੋਂ ਅਦਾਲਤ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਸੁਣਾਇਆ ਗਿਆ

1 ਸਵੀਕਾਰ ਕਰੋ।

2 ਇਹ ਅਪੀਲ ਆਰਮਡ ਫੋਰਸਿਜ਼ ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲ ਦੇ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਖੇਤਰੀ ਬੈਂਚ ਦੇ 7 ਦਸੰਬਰ 2015 ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਤੋਂ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਨੂੰ 29 ਅਕਤੂਬਰ 1996 ਨੂੰ 43 ਆਰਮਡ ਬ੍ਰਿਗੇਡ ਵਿੱਚ ਭਰਤੀ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਉਸ ਸਮੇਂ ਉਹ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਲਾਂਸ ਦਫਾਦਾਰ 1 ਵਜੋਂ ਤਾਇਨਾਤ ਸੀ। ਇਹ ਦੋਸ਼ ਲਗਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ 11 ਅਗਸਤ 2007 ਨੂੰ ਜਦੋਂ ਸਵੇਰੇ ਸਰਵਿਸ ਏਰੀਆ ਦੀ ਸਫਾਈ ਲਈ ਡਿਊਟੀ 'ਤੇ ਸੀ, ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਇੱਕ ਸਾਥੀ ਦੇ ਘਰ ਵਿੱਚ ਦਾਖਲ ਹੋਇਆ ਅਤੇ ਜਦੋਂ ਉਸ ਦੀ ਪਤਨੀ ਆਪਣੇ ਪੁੱਤਰ ਨੂੰ ਧੋ ਰਹੀ ਸੀ, ਉਸ ਨੇ ਆਪਣੇ ਹੱਥ ਉਸ ਦੇ ਮੋਢੇ' ਤੇ ਰੱਖ ਦਿੱਤੇ।

3 ਇੱਕ ਸੰਖੇਪ ਕੋਰਟ ਮਾਰਸ਼ਲ 2 22 ਮਈ 2008 ਨੂੰ ਹੋਇਆ ਸੀ ਜਿਸ ਦੌਰਾਨ ਸਬੂਤ ਦਰਜ ਕੀਤੇ ਗਏ ਸਨ। ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਨੂੰ ਦੋਸ਼ੀ ਠਹਿਰਾਇਆ ਗਿਆ ਅਤੇ ਸੇਵਾ ਤੋਂ ਬਰਖਾਸਤ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ। ਐੱਸ. ਸੀ. ਐੱਮ. ਦੌਰਾਨ ਗਵਾਹੀ ਦੇਣ ਵਾਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਪੀੜਤ ਅਤੇ ਉਸ ਦਾ ਪਤੀ ਸ਼ਾਮਲ ਸਨ।

4 ਆਰਮਡ ਫੋਰਸਿਜ਼ ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲ ਨੇ ਇਹ ਫੈਸਲਾ ਦਿੰਦੇ ਹੋਏ ਕਿ ਦੋਸ਼ ਸਹੀ ਢੰਗ ਨਾਲ ਸਥਾਪਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ, ਇਸ ਸਿੱਟੇ 'ਤੇ ਪਹੁੰਚਿਆ ਕਿ ਬਰਖਾਸਤਗੀ ਦੀ ਸਜ਼ਾ ਅਸੰਗਤ ਸੀ ਅਤੇ ਇਸ ਨੂੰ ਬਰਖਾਸਤਗੀ ਦੇ ਆਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ ਸੋਧਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

5 ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਵੱਲੋਂ ਪੇਸ਼ ਹੋਏ ਵਕੀਲ ਸ੍ਰੀ ਨਰੇਸ਼ ਘਈ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਸਬੂਤਾਂ ਦੇ ਦੌਰਾਨ ਇਹ ਸਾਹਮਣੇ ਆਇਆ ਹੈ ਕਿ ਜੂਨ ਜਾਂ ਜੁਲਾਈ 2007 ਦੇ ਮਹੀਨੇ ਵਿੱਚ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਨੇ ਪੀੜਤ ਦੇ ਪਤੀ ਜਾਂ ਪਤਨੀ ਨੂੰ ਮਾਰੂਤੀ ਜਿਪਸੀ ਤੋਂ ਅਣਅਧਿਕਾਰਤ ਤੌਰ 'ਤੇ ਪੈਟ੍ਰੋਲ ਹਟਾਉਣ ਲਈ ਰਿਪੋਰਟ ਕੀਤਾ ਸੀ, ਜਿਸ ਲਈ ਪੀੜਤ ਨੂੰ ਸਜ਼ਾ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸੀ। ਇਹ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਤੌਰ 'ਤੇ ਐੱਸ. ਸੀ. ਐੱਮ. ਵਿੱਚ ਪੀੜਤ ਦੇ ਜੀਵਨ ਸਾਥੀ ਦੀ ਜਾਂਚ ਦੌਰਾਨ ਸਾਹਮਣੇ ਆਇਆ ਸੀ। ਇਸ ਲਈ, ਇਹ ਅਪੀਲ ਕੀਤੀ ਗਈ ਕਿ ਸਾਰੀ ਘਟਨਾ ਮਨਘੜਤ ਹੈ ਅਤੇ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਨੇ ਪੀੜਤ ਦੇ ਜੀਵਨ ਸਾਥੀ ਵੱਲੋਂ ਦੁਰਵਿਹਾਰ ਦੀ ਰਿਪੋਰਟ ਕੀਤੀ ਹੈ।

6 ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਸਵਾਲ 'ਤੇ, ਇਹ ਅਪੀਲ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ ਕਿ ਆਰਮੀ ਐਕਟ 1950 ਦੀ ਧਾਰਾ 120 ਦੇ ਉਪਬੰਧਾਂ ਅਤੇ ਇਸ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖਦੇ ਹੋਏ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਸਾਬਕਾ ਹਵਾਲਦਾਰ ਰਤਨ ਸਿੰਘ ਬਨਾਮ ਭਾਰਤ ਸੰਘ ਅਤੇ ਹੋਰ 3 ਅਤੇ ਭਾਰਤ ਸੰਘ ਅਤੇ ਹੋਰ ਬਨਾਮ ਵਿਸ਼ਵ ਪ੍ਰਿਆ ਸਿੰਘ ਵਿੱਚ, ਐੱਸ. ਸੀ. ਐੱਮ. ਦਾ ਸੱਦਾ ਇੱਕ ਅਪਵਾਦ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਜਿੱਥੇ ਤੁਰੰਤ ਕਾਰਵਾਈ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ, ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਵੱਲੋਂ ਇਹ

ਅਪੀਲ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ ਕਿ ਅਗਸਤ 2007 ਵਿੱਚ ਵਾਪਰੀ ਇੱਕ ਘਟਨਾ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਮਈ 2008 ਵਿੱਚ ਐੱਸ. ਸੀ. ਐੱਮ. ਆਯੋਜਿਤ ਕਰਨ ਦਾ ਕੋਈ ਕਾਰਨ ਜਾਂ ਤਰਕ ਨਹੀਂ ਸੀ।

7 ਇਸ ਦੇ ਜਵਾਬ ਵਿੱਚ ਵਧੀਕ ਸਾਲਿਸਟਰ ਜਨਰਲ ਸ੍ਰੀ ਸੰਜੇ ਜੈਨ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਦੁਰਵਿਹਾਰ ਦੇ ਦੋਸ਼ ਦੇ ਗੁਣਾਂ ਦੇ ਅਧਾਰ ਉੱਤੇ ਪੀੜ੍ਹਤ ਅਤੇ ਉਸ ਦੇ ਪਤੀ-ਪਤਨੀ ਦੋਵਾਂ ਨੇ ਐੱਸ. ਸੀ. ਐੱਮ. ਦੁਆਰਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਜਾਂਚ ਦੌਰਾਨ ਗਵਾਹੀ ਦਿੱਤੀ। ਇਸ ਲਈ, ਇਹ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਲਈ ਤੱਥਾਂ ਦੇ ਸ਼ੁੱਧ ਨਤੀਜਿਆਂ ਦੀ ਸਮੀਖਿਆ ਕਰਨ ਦਾ ਕੋਈ ਮੌਕਾ ਨਹੀਂ ਹੈ ਜਿਸ ਦੀ ਪੁਸ਼ਟੀ ਆਰਮਡ ਫੋਰਸਿਜ਼ ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲ ਦੁਆਰਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਇਹ ਅਪੀਲ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ ਕਿ ਵਿਸ਼ਵ ਪ੍ਰਿਆ ਸਿੰਘ (ਉੱਪਰ) ਮਾਮਲੇ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਨੂੰ ਸਮੀਖਿਆ ਦੌਰਾਨ ਸਪੱਸ਼ਟ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਤਾਂ ਜੋ ਇਹ 5 ਜੁਲਾਈ 2016 ਨੂੰ ਅਤੇ ਉਸ ਤੋਂ ਲਾਗੂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕੇ, ਜਦੋਂ ਕਿ ਇਹ ਘਟਨਾ ਅਗਸਤ 2007 ਦੀ ਹੈ।

8 ਆਪਣੇ ਅਪੀਲ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਦਿਆਂ, ਇਹ ਅਦਾਲਤ ਸਬੂਤਾਂ ਦਾ ਮੁੜ ਮੁਲਾਂਕਣ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਚੌਕਸ ਰਹੇਗੀ ਜਦੋਂ ਆਰਮਡ ਫੋਰਸਿਜ਼ ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲ ਨੇ ਤੱਥਾਂ ਦੇ ਨਤੀਜਿਆਂ 'ਤੇ ਸਹੀ ਢੰਗ ਨਾਲ ਆਪਣਾ ਦਿਮਾਗ ਲਗਾਇਆ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਦੀ ਇਸ ਦਲੀਲ ਦਾ ਵੀ ਉਚਿਤ ਮੁਲਾਂਕਣ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਮੌਜੂਦਾ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਨੇ ਪੀੜ੍ਹਤ ਦੇ ਜੀਵਨ ਸਾਥੀ ਵਿਰੁੱਧ ਪਹਿਲਾਂ ਵੀ ਪੈਟਰੌਲ ਦੀ ਚੋਰੀ ਦੀ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਦਰਜ ਕਰਵਾਈ ਸੀ। ਭਾਵੇਂ ਜੋ ਵੀ ਹੋਵੇ, ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਲਈ ਤੱਥ ਦੇ ਨਤੀਜਿਆਂ 'ਤੇ ਦਾਖਲ ਹੋਣਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਇੱਕ ਸੁਤੰਤਰ ਅਧਾਰ ਹੈ ਜਿਸ' ਤੇ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਦੀਆਂ ਦਲੀਲਾਂ ਸਵੀਕਾਰ ਕਰਨ ਦੇ ਯੋਗ ਹੋਣਗੀਆਂ।

9 ਆਰਮੀ ਐਕਟ, 1950 ਦੀ ਧਾਰਾ 120 ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਅਨੁਸਾਰ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦੀ ਹੈ:

“120. ਸੰਖੇਪ ਅਦਾਲਤਾਂ ਦੀਆਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ-ਮਾਰਸ਼ਲ।
(1) ਉਪ-ਧਾਰਾ (2) ਦੇ ਉਪਬੰਧਾਂ ਦੇ ਅਧੀਨ, ਇੱਕ ਸੰਖੇਪ ਕੋਰਟ-ਮਾਰਸ਼ਲ ਇਸ ਐਕਟ ਦੇ ਤਹਿਤ ਸਜ਼ਾਯੋਗ ਕਿਸੇ ਵੀ ਅਪਰਾਧ ਦੀ ਸੁਣਵਾਈ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ।

(2) ਜਦੋਂ ਤੁਰੰਤ ਕਾਰਵਾਈ ਦਾ ਕੋਈ ਗੰਭੀਰ ਕਾਰਨ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ਅਤੇ ਅਨੁਸ਼ਾਸਨ ਨੂੰ ਨੁਕਸਾਨ ਪਹੁੰਚਾਏ ਬਿਨਾਂ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਕੋਰਟ-ਮਾਰਸ਼ਲ ਜਾਂ ਸਰਗਰਮ ਸੇਵਾ 'ਤੇ ਕਥਿਤ ਅਪਰਾਧੀ ਦੇ ਮੁਕੱਦਮੇ ਲਈ ਇੱਕ ਸੰਖੇਪ ਜਨਰਲ ਕੋਰਟ-ਮਾਰਸ਼ਲ ਬੁਲਾਉਣ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਅਧਿਕਾਰੀ ਨੂੰ

ਸੰਦਰਭ ਦਿੱਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਸੰਖੇਪ ਕੋਰਟ-ਮਾਰਸ਼ਲ ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ ਅਧਿਕਾਰੀ ਅਜਿਹੇ ਹਵਾਲੇ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਧਾਰਾ 34,37 ਅਤੇ 69 ਵਿੱਚੋਂ ਕਿਸੇ ਤਹਿਤ ਸਜ਼ਾਯੋਗ ਕਿਸੇ ਵੀ ਅਪਰਾਧ ਜਾਂ ਅਦਾਲਤ ਰੱਖਣ ਵਾਲੇ ਅਧਿਕਾਰੀ ਵਿਰੁੱਧ ਕਿਸੇ ਵੀ ਅਪਰਾਧ ਦੀ ਸੁਣਵਾਈ ਨਹੀਂ ਕਰੇਗਾ।

(3) ਇੱਕ ਸੰਖੇਪ ਕੋਰਟ-ਮਾਰਸ਼ਲ ਇੱਕ ਅਧਿਕਾਰੀ, ਜੂਨੀਅਰ ਕਮਿਸ਼ਨਡ ਅਧਿਕਾਰੀ ਜਾਂ ਵਾਰੰਟ ਅਧਿਕਾਰੀ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ, ਇਸ ਐਕਟ ਦੇ ਅਧੀਨ ਅਤੇ ਅਦਾਲਤ ਰੱਖਣ ਵਾਲੇ ਅਧਿਕਾਰੀ ਦੀ ਕਮਾਂਡ ਹੇਠ ਕਿਸੇ ਵੀ ਵਿਅਕਤੀ ਉੱਤੇ ਮੁਕੱਦਮਾ ਚਲਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।
(4) ਇੱਕ ਸੰਖੇਪ ਕੋਰਟ-ਮਾਰਸ਼ਲ ਕੋਈ ਵੀ ਸਜ਼ਾ ਪਾਸ ਕਰ ਸਕਦੀ ਹੈ ਜੋ ਇਸ ਐਕਟ ਦੇ ਤਹਿਤ ਪਾਸ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ, ਮੌਤ ਜਾਂ ਆਵਾਜਾਈ ਦੀ ਸਜ਼ਾ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ, ਜਾਂ ਉਪ-ਧਾਰਾ (5) ਵਿੱਚ ਨਿਰਧਾਰਤ ਸੀਮਾ ਤੋਂ ਵੱਧ ਕੈਦ ਦੀ ਸਜ਼ਾ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਉਪ-ਧਾਰਾ (4) ਵਿੱਚ ਦਰਸਾਈ ਗਈ ਸੀਮਾ ਇੱਕ ਸਾਲ ਹੋਵੇਗੀ ਜੇ ਸੰਖੇਪ ਕੋਰਟ-ਮਾਰਸ਼ਲ ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ ਅਧਿਕਾਰੀ ਲੈਫਟੀਨੈਂਟ ਕਰਨਲ ਅਤੇ ਇਸ ਤੋਂ ਉੱਪਰ ਦੇ ਅਹੁਦੇ ਦਾ ਹੈ, ਅਤੇ ਤਿੰਨ ਮਹੀਨੇ ਜੇ ਅਜਿਹਾ ਅਧਿਕਾਰੀ ਉਸ ਅਹੁਦੇ ਤੋਂ ਹੇਠਾਂ ਹੈ। ”

10. ਇਨ੍ਹਾਂ ਧਾਰਾਵਾਂ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ **ਸਾਬਕਾ ਹੌਲਦਾਰ ਰਤਨ ਸਿੰਘ** (ਸੁਪਰਾ) ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਵਿੱਚ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ। ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ **ਵਿਸ਼ਵ ਪ੍ਰਿਆ ਸਿੰਘ** (ਸੁਪਰਾ) ਵਿੱਚ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਤਿੰਨ ਜੱਜਾਂ ਦੇ ਬੈਂਚ ਨੇ ਧਾਰਾ 120 ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਨਿਰਣਾ ਕੀਤਾ ਹੈ:

“19. ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 116 ਕਿਸੇ ਵੀ ਕੋਰ, ਵਿਭਾਗ ਅਤੇ ਨਿਯਮਿਤ ਸੈਨਾ ਦੀ ਟੁਕੜੀ ਦੇ ਸੀ. ਓ. ਨੂੰ ਐੱਸ. ਸੀ. ਐੱਮ. ਰੱਖਣ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਦਿੰਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਤੌਰ 'ਤੇ ਕਹਿੰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਇਕੱਲਾ ਹੀ ਅਦਾਲਤ ਦਾ ਗਠਨ ਕਰੇਗਾ। ਉਪ-ਧਾਰਾ (2) ਫਿਰ ਇਹ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਕਾਰਵਾਈ ਵਿੱਚ, ਹਾਲਾਂਕਿ, ਦੋ ਹੋਰ ਵਿਅਕਤੀ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਣਗੇ ਜੋ ਇਸ ਵਿੱਚ ਦਰਸਾਏ ਗਏ ਹਨ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਅਜਿਹੇ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਨੂੰ ਸਹੁੰ ਨਹੀਂ ਚੁਕਾਈ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਜਾਂ ਪੁਸ਼ਟੀ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ। ਸੈਕਸ਼ਨ 113,115 ਅਤੇ 114 ਦੇ ਉਲਟ, ਜਿੱਥੇ ਸਬੰਧਤ ਕੋਰਟ-ਮਾਰਸ਼ਲ ਦੀ ਬਣਤਰ ਵਿੱਚ ਘੱਟੋ ਘੱਟ ਤਿੰਨ ਅਧਿਕਾਰੀ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਣ ਦੀ ਤਜਵੀਜ਼ ਹੈ, ਇਹ ਇਕੱਲਾ ਸੀ. ਓ. ਹੈ ਜੋ ਐਸ. ਸੀ. ਐਮ. ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਸੈਕਸ਼ਨ 116 ਦੇ ਤਹਿਤ ਅਦਾਲਤ ਦਾ ਗਠਨ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਨਿਯਮਾਂ ਦੇ ਨਿਯਮ 39 ਅਤੇ 40 ਦੇ ਤਹਿਤ, ਦੋਸ਼ੀ ਜਾਂ ਉਸ ਕੋਰ ਦੇ ਸੀ. ਓ. ਜਿਸ ਨਾਲ ਦੋਸ਼ੀ ਸਬੰਧਤ ਹੈ, ਨੂੰ ਜੀ. ਸੀ. ਐੱਮ. ਜਾਂ ਡੀ. ਸੀ. ਐੱਮ. 'ਤੇ

ਸੇਵਾ ਕਰਨ ਲਈ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਤੌਰ' ਤੇ ਅਯੋਗ ਕਰਾਰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਜੀ. ਸੀ. ਐੱਮ. ਦੀ ਬਣਤਰ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਕੋਰ ਜਾਂ ਵਿਭਾਗਾਂ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਦੀ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਅਜਿਹੀ ਕੋਈ ਪਾਬੰਦੀ ਐੱਸ. ਸੀ. ਐੱਮ. 'ਤੇ ਲਾਗੂ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ ਅਤੇ ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਸੀ. ਓ. ਨੂੰ ਖੁਦ ਅਦਾਲਤ ਦਾ ਗਠਨ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਐਕਟ ਨੇ ਇੱਕ ਸਿੰਗਲ ਵਿਅਕਤੀ ਨੂੰ ਸਖਤ ਸ਼ਕਤੀ ਦਿੱਤੀ ਹੈ, ਅਰਥਾਤ, ਸੀਓ ਜੋ ਇਕੱਲੇ ਅਦਾਲਤ ਦਾ ਗਠਨ ਕਰਨਾ ਹੈ। ਇਸ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਸ਼ੱਕ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਸ਼ਕਤੀ ਪਾਬੰਦੀਆਂ ਦੇ ਨਾਲ ਆਉਂਦੀ ਹੈ ਜਿੱਥੋਂ ਤੱਕ ਧਾਰਾ 120 ਦੀਆਂ ਉਪ-ਧਾਰਾਵਾਂ (4) ਅਤੇ (5) ਦੇ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ ਸਜ਼ਾ ਦੇਣ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਦਾ ਸਬੰਧ ਹੈ। ਹਾਲਾਂਕਿ ਅਜਿਹੀਆਂ ਪਾਬੰਦੀਆਂ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਸ਼ਕਤੀ ਕਾਫ਼ੀ ਸਖਤ ਹੈ। ਅਜਿਹੀ ਸ਼ਕਤੀ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨ ਦਾ ਕਾਰਨ ਸਪੱਸ਼ਟ ਹੈ ਕਿ ਸੈਨਿਕਾਂ ਅਤੇ ਏ ਵਿੱਚ ਅਨੁਸ਼ਾਸਨ ਬਣਾਈ ਰੱਖਣ ਲਈ ਇਕਾਈਆਂ, ਸੀ ਓ ਕੋਲ ਕੁਝ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਹੋਣੀਆਂ ਚਾਹੀਦੀਆਂ ਹਨ, ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਅਨੁਸ਼ਾਸਨ ਹੈ ਜੋ ਬਹੁਤ ਹੱਦ ਤੱਕ ਇਕਾਈ ਨੂੰ ਬੰਨ੍ਹਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਨੂੰ ਇੱਕ ਸੰਯੁਕਤ ਸ਼ਕਤੀ ਬਣਾਉਂਦਾ ਹੈ।

20. ਇਸ ਲਈ ਦਿੱਲੀ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਇਹ ਟਿੱਪਣੀ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਹੀ ਸੀ ਕਿ ਅਜਿਹੀ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਬਹੁਤ ਘੱਟ ਕੀਤੀ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਜਦੋਂ ਇਹ ਬਿਲਕੁਲ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਤੁਰੰਤ ਕਾਰਵਾਈ ਦੀ ਮੰਗ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਤਸੱਲੀ ਜਾਂ ਤਾਂ ਲਿਖਤੀ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਦਿੱਤੀ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਜਾਂ ਰਿਕਾਰਡ ਉੱਤੇ ਉਪਲਬਧ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ, ਖਾਸ ਤੌਰ ਉੱਤੇ ਜਦੋਂ ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਉੱਤੇ ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲ ਦੁਆਰਾ ਯੋਗਤਾ ਦੇ ਅਧਾਰ ਉੱਤੇ ਵਿਚਾਰ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਜਦੋਂ ਆਰਮਡ ਫੋਰਸਿਜ਼ ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲ ਐਕਟ, 2007 ਲਾਗੂ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ”

11. ਭਾਰਤ ਸੰਘ ਦੁਆਰਾ ਦਾਇਰ ਇੱਕ ਸਮੀਖਿਆ ਪਟੀਸ਼ਨ 5 ਵਿੱਚ, ਪਹਿਲਾਂ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਨੂੰ 16 ਫਰਵਰੀ 2017 ਨੂੰ ਹੇਠ ਲਿਖੀਆਂ ਸ਼ਰਤਾਂ ਵਿੱਚ ਸਪਸ਼ਟ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀਃ “..... ਸੰਖੇਪ ਕੋਰਟ ਮਾਰਸ਼ਲ ਸੱਦਣ ਦੇ ਕਾਰਨਾਂ ਨੂੰ ਦਰਜ ਕਰਨ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਉੱਪਰ ਦੱਸੇ ਪੈਰੇ 20 ਅਤੇ 33 ਵਿੱਚ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ, ਫੈਸਲੇ ਦੀ ਮਿਤੀ ਤੋਂ ਲਾਗੂ ਹੋਵੇਗੀ। ਇਸ ਸਪੱਸ਼ਟੀਕਰਨ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ, ਅਸੀਂ ਸੰਤੁਸ਼ਟ ਹਾਂ ਕਿ 05.07.2016 ਮਿਤੀ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਦੀ ਸਮੀਖਿਆ ਲਈ ਕੋਈ ਮਾਮਲਾ ਨਹੀਂ ਬਣਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ। ”

12. ਉੱਪਰ ਦਿੱਤੇ ਸਪੱਸ਼ਟੀਕਰਨ ਤੋਂ ਸੰਕੇਤ ਮਿਲਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸੰਖੇਪ ਕੋਰਟ ਮਾਰਸ਼ਲ ਬੁਲਾਉਣ ਦੇ ਕਾਰਨਾਂ ਨੂੰ ਦਰਜ ਕਰਨ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ 5 ਜੁਲਾਈ 2016 ਤੋਂ ਲਾਗੂ ਹੋਵੇਗੀ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਕਾਨੂੰਨ ਦਾ ਬੁਨਿਆਦੀ ਸਿਧਾਂਤ ਜੋ ਸਪਸ਼ਟ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਉਹ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਐੱਸ. ਸੀ. ਐੱਮ. ਨੂੰ ਆਦੇਸ਼ ਦੇਣ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਇੱਕ ਸਖਤ ਸ਼ਕਤੀ ਹੈ ਜਿਸ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਅਜਿਹੀ ਸਥਿਤੀ ਵਿੱਚ ਕੀਤੀ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਜਿੱਥੇ ਇਹ ਬਿਲਕੁਲ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ਕਿ ਤੁਰੰਤ ਕਾਰਵਾਈ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ। ਧਾਰਾ 120 ਦੀ ਉਪ-ਧਾਰਾ (2) ਦੀ ਸ਼ੁਰੂਆਤ "ਜਦੋਂ ਤੁਰੰਤ ਕਾਰਵਾਈ ਦਾ ਕੋਈ ਗੰਭੀਰ ਕਾਰਨ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ" ਸ਼ਬਦਾਂ ਨਾਲ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਮੌਜੂਦਾ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ, ਹਾਲਾਂਕਿ ਇਹ ਘਟਨਾ 11 ਅਗਸਤ 2007 ਨੂੰ ਵਾਪਰੀ ਸੀ, ਪਰ ਐਸਸੀਐਮ 22 ਮਈ 2008 ਨੂੰ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਐੱਸ. ਸੀ. ਐੱਮ. ਦਾ ਸੱਦਾ ਦੇਣਾ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਉਲਟ ਸੀ।

13. ਇਸ ਸਿੱਟੇ 'ਤੇ ਪਹੁੰਚਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਅਸੀਂ ਆਮ ਤੌਰ' ਤੇ ਪ੍ਰਤੀਵਾਦੀਆਂ ਨੂੰ ਕਾਨੂੰਨ ਅਨੁਸਾਰ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਵਿਰੁੱਧ ਕਾਰਵਾਈ ਕਰਨ ਦੀ ਆਜ਼ਾਦੀ ਦਿੱਤੀ ਹੁੰਦੀ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਘਟਨਾ ਦੀ ਮਿਤੀ ਨੂੰ ਲਗਭਗ 12 ਸਾਲ ਬੀਤ ਚੁੱਕੇ ਹਨ। ਆਪਣੀਆਂ ਦਲੀਲਾਂ ਦੇ ਦੌਰਾਨ, ਵਧੀਕ ਸਾਲਿਸਟਰ ਜਨਰਲ ਨੇ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਕਿ ਇਸ ਸਮੇਂ, ਜਾਂਚ ਨੂੰ ਖਤਮ ਕਰਨ ਲਈ ਗਵਾਹ ਲੱਭਣਾ ਮੁਸ਼ਕਲ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਲਈ, ਕੋਈ ਲਾਭਦਾਇਕ ਉਦੇਸ਼ ਪੂਰਾ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ ਅਤੇ ਜਾਂਚ ਕਰਨਾ ਵਿਵਹਾਰਕ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ।

14. ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਨੇ ਲਗਭਗ ਬਾਰਾਂ ਸਾਲ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕੀਤੀ ਸੀ ਜਦੋਂ ਉਸ ਨੂੰ ਸੇਵਾ ਤੋਂ ਬਰਖਾਸਤ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਮਾਮਲੇ ਦੇ ਇਸ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਕੋਣ ਵਿੱਚ, ਸਾਡਾ ਵਿਚਾਰ ਹੈ ਕਿ ਨਿਆਂ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ ਜੇ ਭਾਰਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਧਾਰਾ 142 ਦੇ ਤਹਿਤ ਸਾਡੇ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਵਿੱਚ, ਅਸੀਂ ਆਦੇਸ਼ ਦਿੰਦੇ ਹਾਂ ਅਤੇ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਦਿੰਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਦੀ ਛੁੱਟੀ ਉਸ ਮਿਤੀ ਤੋਂ ਲਾਗੂ ਹੋਵੇਗੀ ਜਿਸ ਨੂੰ ਉਹ ਪੰਦਰਾਂ ਸਾਲ ਦੀ ਸੇਵਾ ਪੂਰੀ ਕਰਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਜੋ ਉਸ ਨੂੰ ਪੈਨਸ਼ਨ ਦੇਣ ਦੇ ਯੋਗ ਬਣਾਇਆ ਜਾ ਸਕੇ। ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਵੱਲੋਂ ਪੇਸ਼ ਹੋਏ ਵਿਦਵਾਨ ਵਕੀਲ ਨੇ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਨਿਆਂ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰੇਗਾ।

15. ਅਸੀਂ ਇਸ ਅਨੁਸਾਰ ਅਪੀਲ ਦੀ ਆਗਿਆ ਦਿੰਦੇ ਹਾਂ ਅਤੇ ਆਰਮਡ ਫੋਰਸਿਜ਼ ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲ ਦੇ ਇਤਰਾਜ਼ਯੋਗ ਆਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਉਪਰੋਕਤ ਸ਼ਰਤਾਂ ਵਿੱਚ ਸੋਧਦੇ ਹਾਂ। ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਨੂੰ ਘੱਟੋ-ਘੱਟ ਪੈਨਸ਼ਨਯੋਗ ਸੇਵਾ ਪੂਰੀ ਹੋਣ 'ਤੇ ਸੇਵਾ ਤੋਂ ਛੁੱਟੀ ਦੇ ਦਿੱਤੀ ਜਾਵੇਗੀ ਜਿਸ ਦੇ ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ ਉਹ ਕਾਨੂੰਨ ਅਨੁਸਾਰ ਆਪਣੇ ਪੈਨਸ਼ਨਰੀ ਲਾਭਾਂ ਦੀ ਵੰਡ ਦਾ ਹੱਕਦਾਰ ਹੋਵੇਗਾ। ਇਸ ਆਦੇਸ਼ ਦੀ ਪ੍ਰਮਾਣਿਤ

ਕਾਪੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਣ ਦੀ ਮਿਤੀ ਤੋਂ ਤਿੰਨ ਮਹੀਨਿਆਂ ਦੇ ਅੰਦਰ-ਅੰਦਰ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਨੂੰ ਪੈਨਸ਼ਨ ਦੇ ਬਕਾਏ ਦਾ ਭੁਗਤਾਨ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇਗਾ। ਕੋਈ ਖਰਚਾ ਨਹੀਂ।

16. ਲੰਬਿਤ ਅਰਜ਼ੀਆਂ, ਜੇ ਕੋਈ ਹਨ, ਦਾ ਨਿਪਟਾਰਾ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇਗਾ।

ਦਿਵਿਆ ਪਾਂਡੇ ਅਪੀਲ ਦੀ ਆਗਿਆ ਦਿੱਤੀ ਗਈ।

ਡਿਸਕਲੇਮਰ ਸਥਾਨਕ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਅਨੁਵਾਦ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਨਿਆ ਨਿਰਣਾਂ ਕੇਵਲ ਮੁਕੱਦਮੇਬਾਜ਼ਾਂ ਲਈ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਆਪਣੀ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਸਮਝਣ ਤੱਕ ਹੀ ਸੀਮਤ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸਦਾ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਉਦੇਸ਼ ਲਈ ਇਸਤੇਮਾਲ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ । ਸਾਰੇ ਵਿਹਾਰਕ ਅਤੇ ਅਧਿਕਾਰਤ ਮੰਤਵਾਂ ਲਈ ਨਿਆਂ ਨਿਰਣੇ ਦਾ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਸੰਸਕਰਣ ਪ੍ਰਮਾਣਿਕ ਹੋਵੇਗਾ ਅਤੇ ਅਮਲ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਲਈ ਇਸ ਨੂੰ ਤਰਜੀਹ ਦਿੱਤੀ ਜਾਵੇਗੀ।

Tarun Mehra

Advocate